

II peatükk

KURITEOGA PUUTUMUSE KOOSSEISU ÜLDTUNNUSED

§ 3. Kuriteoga puutumuse objekt

Küsimus kuriteoga puutumuse objektist on suure teoreetilise ja praktilise tähtsusega. Oige arusaamine kuriteoga puutumuse objektist võimaldab mitte ainult igakülgset mõista puutumuse ohtlikkust, vaid annab ka võtme puutujate vastutust reguleerivate normide paigutamiseks kriminaalkodeksis.

Nagu kuriteo objekti küsimuses üldse, nii ka kuriteoga puutumuse objekti küsimuses puuduvad nõukogude kriminaalõiguse doktriinis ühtsed ja vaieldamatud seisukohad.

Ühed autorid, nagu A. N. Trainin⁵⁰, P. T. Nekipelov⁵¹ jt. tunustavad kuriteoga puutumuse vahetuks objektiks sotsialistliku õigusemõistmise huvisid; teised, nagu M. A. Gelfer⁵² ja M. Merkušev⁵³ asuvad seisukohal, et puutumusena vaadeldava käitumise ainsaks vahetuks objektiks võib olla ka teise isiku poolt toimepandud kuriteo vahetu objekt; kolmandad autorid, V. G. Smirnov⁵⁴, A. N. Vassiljev⁵⁵ jt. arvavad, et puutumuse vahetuks objektiks on nii sotsialistliku õigusemõistmise huvid kui ka selle sama kuriteo vahetu objekt, millega seoses leiab aset puutumus.

Kuriteoga puutumuse vahetu objekti tuvastamisel tuleb arvestada seda, et kuriteoga puutumus on selline ühiskonnaohtlik tegu

⁵⁰ Vt. A. N. Трайнин, Учение о соучастии, lk. 131.

⁵¹ Vt. П. Т. Некипелов, Уголовно-правовая борьба с хищениями социалистической собственности, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 1953, lk. 14.

⁵² Vt. М. А. Гельфер, Уголовное право Чехословацкой Республики (Основные положения), Москва, 1955, lk. 154.

⁵³ Vt. М. Меркушев, Ответственность за укрывательство, «Социалистическая законность», 1955, № 1, lk. 23.

⁵⁴ Vt. В. Г. Смирнов, Понятие прикосновенности по советскому уголовному праву, Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ленинград, 1954 (Фонд Библиотеки Ленинградского ордена Ленина Государственного Университета им. А. А. Жданова), lk. 143.

⁵⁵ Vt. А. Н. Васильев, Уголовная ответственность за хищение государственного и общественного имущества, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 1952, lk. 15—16.

või tegevusetus, mis soodustab kurjategijaid ja takistab sotsialistliku riigi võitlust kuritegudega. Nii kaua kui on veel kodanikke, kes varjavad teiste isikute kuritegusid, või kes ei teata nende toimepanemisest võimuorganitele, võivad kurjategijad alati arvestada, et nad leiavad isikuid, kes mitte ainult ei teata nende kuritegudest võimuorganitele, vaid kes neid ka abistavad kas toimepandud kuritegude varjamisel või nende kõrvalehoidumisel õigusemõistmisest. Juba selline kaalutus iseenest soodustab ebakindlate elementide kalduvust kuritegude toimepanemisele.

Sellest nähtub, et kuriteoga puutumus on ühiskonnaohtlik eelkõige ja peamiselt sellepärast, et ta julgustab kurjategijaid kuritegude toimepanemisele ning raskendab ja takistab seega sotsialistliku riigi võitlust kuritegevuse likvideerimise eest.

Julgustades kurjategijaid kuritegude toimepanemisele, kuriteoga puutumus vähendab nõukogude kriminaalseaduse ja karistuse preventiivset mõju. Nõukogude kriminaalseadusel, mis näeb ette kuriteoga puutumuse karistatavuse, on peamiselt kaks ülesannet: 1) hoiatada kriminaalkaristuse ähvardusel isikut, kes ei taha teatada teise isiku kuriteost võimuorganitele, või kes püüab varjata kurjategijat või selle poolt toimepandud kuritegu; 2) hoiatada ka isikut ennast, kes kavatsseb kuritegu toime panna, et see juba ette loobuks arvestamast, et tema kuriteost ei teatata võimuorganitele, või et teda keegi varjab. Teadmine, et kehtib varjamise keeld ja kuriteost teatamise kohustus, sunnib kurjategijaid juba ette arvestama nende kuritegude avastamise tõenäolisust ning paljudel juhtudel seetõttu loobuma oma kavatsusest.

Kuriteoga puutujate käitumine takistab sotsialistliku riigi võitlust kuritegevuse likvideerimise eest. Seda võitlust teostab riik mitmesuguste vahendite ja meetoditega, mitte aga ainult õigusemõistmise ja karistamisega. Kuivõrd sotsialistlik riik peab aga võitlust kuritegevuse likvideerimise eest ka õigusemõistmise teostamise teel, niivõrd on kuriteoga puutumus suunatud ka õigusemõistmise vastu. Et õigusemõistmine on aga ainult üheks vahendiks, mille abil peetakse võitlust kuritegevuse likvideerimise eest, siis ei ole ka õige käsitada kuriteoga puutumuse vahetu objektina ainult sotsialistliku õigusemõistmise teostamist. Selline puutumuse vahetu objekti määrang on liiga kitsas ning ei peegelda õigesti puutumuse ühiskonnaohtlikkust.

Autorid, kes näevad kuriteoga puutumuse vahetus objektis ainult rünnet sotsialistliku õigusemõistmise huvidele, muudavad õigusemõistmise kui niisuguse mingiks eesmärgiks omaette, pöörmata küllaldaselt tähelepanu nendele eesmärkidele, mida riik taotleb õigusemõistmisega.

Nõukogude riik, suunates kriminaalrepressiooni kuriteoga puutujate vastu, ei kaitse lõppastmes mitte ainult õigusemõistmist kui niisugust, vaid taotleb eelkõige ühiskonnaohtlike rünnete (tap-

mise, röövimise, riisumise, vägistamise jne.) ärahoidmist sellele või teisele konkreetsele objektile.

Tõsi, kuriteoga puutujate käitumise tõttu võib üks või teine kuritegu jääda avastamata ning kurjategija karistamata. Selle tagajärjel võib jääda ka heastamata sotsialistlikule riigile, ühiskondlikele organisatsioonidele või üksikuile kodanikele kuriteo läbi tekitatud kahju. On selge, et ka see tingib mõnel määral kuriteoga puutujate käitumise ohtlikkuse, kuid sellel ei ole kriminaalõiguse seisukohalt määravat tähtsust.

Asudes seisukohal, et puutumuse objektiks on sotsialistliku riigi huvid võitluses kuritegevuse likvideerimise eest, tekib küsimus, miks teise isiku poolt ettevalmistatava või toimepandud kuriteo ohtlikkuse määrab ka eelkõige kuriteoga puutujate käitumise ohtlikkuse. Kas sellest järeldub, et teise isiku poolt toimepandud kuriteo vahetu objekt on ühtlasi ka selle kuriteoga puutumuse vahetuks objektiks?

Viimasele küsimusele võib jaatavalt vastata ainult ettevalmistatava sotsialistliku riigi võitlust kuritegevuse likvideerimise eest, vaid võib olla suunatud ka ettevalmistatava kuriteo vahetu objekti vastu.

Selleks et mõista varjamise ja toimepandud kuriteost mitteteatamise ohtlikkuse tingitust eelkõige teise isiku poolt toimepandud kuriteo ohtlikkusest, tuleb silmas pidada seda, et kuriteoga puutumus⁵⁶ on karistatav ainult seoses teatud kuritegudega. Tõsi, kuriteo varjamine ning kuriteost mitteteatamine võivad soodustada iga suguste kuritegude toimepanemist tulevikus. Seaduseandja, nähes aga ette vastutuse kuriteoga puutumuse eest, on seadnud eesmärgiks tugevdada võitlust sel teel just teatud enamohthlike kuritegudega. Teiste, vähemohthlike kuritegude vahetu objekti tähtsus ei nõua puutumuse, näiteks mitteteatamise tunnustamist karistatavaks. Sellest nähtub, et teise isiku kuriteo liigi eriline ohtlikkus määrab kõigepealt kindlaks, kas selle kuriteoga puutumus on üldse karistatav või mitte.

Seaduseandja, tunnustades puutumuse karistatavaks seoses teatud enamohthlike kuritegudega, arvestab seda, et need on üldreeglina sellised kuriteo liigid, mida sama isik võib tõenäoliselt toime panna ka tulevikus. Nii on oht, et kontrrevolutsioonilise kuriteo või kurjategija varjamine võib anda tõuget kurjategijale veel mõne kontrrevolutsioonilise kuriteo toimepanemiseks tulevikus; samuti võib banditismist või rahamärkide võltsimisest mitteteatamine soodustada nende kuritegude toimepanemist samade isikute poolt ka tulevikus jne.

Kuid ühiskonnaohtlikkuse aste on erinev ka nendel enamohthlike kuriteo liikidel, milledega seoses puutumus on karistatav.

⁵⁶ Erandi moodustab meile kehtiva KrK järgi varjamine, mis on karistatav printsipiis iga kuriteo puhul.

Tingituna sellest on ka kuriteoga puutumus erinevalt karistatav erinevate kuriteo liikide puhul. Nii näiteks on kontrrevolutsioonilistest kuritegudest mitteteatamine raskemini karistatav kui eriti ohtlikest valitsemiskorravastastest kuritegudest mitteteatamine.

Nõukogude riik võitleb selle eest, et likvideerida mitmesuguste erineva ohtlikkusega kuritegude toimepanemine. Et suurema ühiskonnaohtlikkusega kuriteod tekitavad või võivad tekitada rohkem kahju sotsialistliku riigi huvidele kui vähema ühiskonnaohtlikkusega kuriteod, siis on ka nende kuritegudega võitlusel suurem tähtsus kui võitlusel vähemohtlike kuritegudega. Samuti on ka võitlus enamohtlike kuritegudega üldreeglina raskem kui võitlus vähemohtlike kuritegudega. Kui aga võitlus enamohtlike kuritegudega on tähtsam ja raskem ülesanne kui vähemohtlike kuritegudega, siis iseenesest mõistagi ka nende kuritegudega võitluse takistamine on enamohtlik kui vähemohtlike kuritegudega võitluse takistamine.

Ülalmärgitud asjaolusid silmas pidades võib asuda seisukohale, et selle või teise konkreetse kuriteoga puutumuse ohtlikkuse hindamisel tuleb eelkõige ja peamiselt arvestada selle kuriteo liigi enda ohtlikkust, millega seoses leiab aset puutumus.

§ 4. Kuriteoga puutumuse subjekt

Kriminaalseadus, nähes ette vastutuse kuriteoga puutumuse — varjamise ja mitteteatamise eest, ei sisalda erisätteid nende kuritegude subjektide kohta. Kuriteoga puutumuse subjektiks, nagu kuriteo subjektiks üldse, võib olla iga süüdiv füüsiline isik, kes on saavutanud teatud vanuse. See üldine seisukoht vajab aga puutumuse puhul mõningat täpsustamist.

Tuleb tähendada, et kuriteoga puutumuse subjektiks ei saa olla isik, kes ise paneb toime varjatava kuriteo või kuriteo, millest mitteteatamine on karistatav.

Puutumuse subjektiks ei saa olla ka vastavast kuriteost osavõtja. Nii ei ole kuriteoga puutumuse subjektiks isik, kes kihutas (*resp.* aitas kaasa) täideviijat kuriteo toimepanemisele ning pärast seda varjas täideviija kuritegu või ei teatanud sellest võimuorganitele.

Samuti ei või vaadelda kurjategijat ennast puutumusest osavõtjana (näiteks varjamisele kihutajana), ehkki puutumusest osavõtmine on iseenesest võimalik.

Muidugi, kuriteo täideviijad ja sellest osavõtjad ei ole käsitletavad ainult siis kuriteoga puutumuse subjektidena, kui vastav käitumine on vaadeldav nende endi poolt toimepandud kuriteoga puutumusena. See ei välista aga võimalust käsitleda puutumuse subjektina kuriteo täideviijat või kuriteost osavõtjat, kes paneb toime teise isiku kuriteoga puutumusena kvalifitseeritava teo või tegevusetuse.

Viimati märgitud põhimõttest tuleb teha aga erandeid. Nii ei

ole õige käsitleda kuriteoga puutumuse subjektina isikut, kes varjab mõne teise isiku poolt toimepandud kuritegu sellel eesmärgil, et ära hoida tema enda poolt toimepandud kuriteo avastamist. Samuti ei ole õige võtta isikut kriminaalvastutusele mitteteatajana, kui tema poolt teatamise kohustuse täitmisega oleks kaasnenud „oht” tema enda kuriteo avastamiseks. Vastupidisele seisukohale asumine tähendaks seda, et isik on teatud juhtudel juriidiliselt kohustatud ilmuma süütunnistusele või loobuma oma kuriteo varjamisest.

Teatud probleemid tekivad ka seoses kuriteoga puutumuse subjekti vanuse piiri küsimusega. Neid probleeme käsitleme aga puutumuse üksikute liikide koosseisu analüüsimisel.

§ 5. Kuriteoga puutumuse objektiivne külg

Kuriteoga puutumus nagu iga kuriteoline käitumine kujutab endast isiku teo või tegevusetuse objektiivsete ja subjektiivsete tunnuste teatud ühtsust. Ainult teoreetilises analüüsis võib lahus vaadelda kuriteoga puutumuse objektiivseid ja subjektiivseid tunnuseid, sealjuures mitte unustades nende seismist ühtsust.

Kuriteoga puutujate ühiskonnaohtlik käitumine väljendub kas teatud tegude toimepanemises — kurjategija või tema poolt toimepandud kuriteo varjamises, või konkreetses tegevusetuses — teiste isikute poolt ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost võimuorganitele teatamata jätmises.

Kuriteoga puutumus on antud isiku tegu või tegevusetus, s. t. tema tahte väljendamine. Järelikult varjamises, samuti ka mitteteatamises seisnev väline akt ei ole käsitatav teona ega tegevusetusena, seega ka mitte puutumuse objektiivse küljena, kui ta on tingitud füüsilisest sunnist või vääramatust jõust.

Kui kuriteoga puutuja on toime pannud varjamise või mitte-teatamise psüühilise sunni mõjul, siis ei ole üldreeglina õige eitada tegu või tegevusetust ja sellega ühtlasi puutumuse objektiivset külge. Kuriteoga puutuja võib vabaneda neil juhtudel aga vastutusest siis, kui tema tegu või tegevusetus on toime pandud hädaseisundis.⁵⁷

Kuriteoga puutumuse objektiivset külge iseloomustab teatud tunnustele vastava käitumise välise akti esinemine, mis takistab või võib takistada riigi võitlust kuritegevuse likvideerimise eest. Kuriteoga puutumuse lõpuleviidud koosseisuks on objektiivsest küljest vaja ainult kriminaalseaduses ettenähtud tunnustele vastavaid väliste akte kui niisuguseid, mitte aga seda, et need aktid tegelikult

⁵⁷ Vrd. Советское уголовное право, Часть общая, Москва, 1952, lk. 183—184; С. А. Домахиин, Крайняя необходимость по советскому уголовному праву, Москва, 1955, lk. 4. Erineval seisukohal on A. N. Trainin. Tema järgi vabaneb isik neil juhtudel vastutusest mitte hädaseisundi tõttu, vaid sellepärast, et puudub tegu kriminaalõiguse mõttes (vt. А. Н. Трайнин, Состав преступления по советскому уголовному праву, Москва, 1954, lk. 343 nota 1).

oleksid takistanud võitlust kuritegudega. Kuriteoga puutumuse objektiivseks küljeks piisab juba selle võitluse kahjustamise võimalusest. See seisukoht leiab kinnitust kehtivas kriminaalseadusandluses, kus ei räägita puutujate käitumise tagajärgedest kui puutumuse koosseisu tunnustest.

Edasi, kuriteoga puutumuse objektiivse külje obligatoorseks tunnuseks ei ole kausaalse seose esinemine kuriteoga puutuja teo või tegevusetuse ja kurjategija enda poolt oma kuriteo varjamise vahel. Kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus eeldab objektiivselt küljelt küll kurjategija poolt teatud ühiskonnaohtliku ja kuriteolise käitumise toimepanemist, mitte aga selle varjamist kurjategija enda poolt.

Et kuriteoga puutuja teo või tegevusetuse iseloomustavaks tunnuseks on nende seoses olemine teise isiku teatud kuriteolise käitumisega, siis vajab täpsustamist, milline teise isiku kuriteoline käitumine iseloomustab puutumuse objektiivset külge. Kas kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus eeldab teise isiku ükskõik millist kuritegu või mitte? Kas kuriteoga puutumuse olemasoluks on obligatoorne teise isiku poolt kuriteo lõpuleviimine või on küllalt ka kuriteo ettevalmistusest või katsest? Lõpuks, kas puutuja tegu või tegevusetus eeldab ainult täideviija kuritegu või ka kuriteost osavõtjate tegusid?

Nagu nähtub kehtivast kriminaalseadusandlusest, eeldab kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus teise isiku teatud liiki kuritegusid. Kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus on karistatav meil kehtiva kriminaalseadusandluse järgi ainult seoses teiste isikute tahtlike kuritegudega. Nii moodustab mitteteatamise objektiivse külje ainult teatud tahtlikest kuritegudest võimuorganitele teatamata jätmine. Ettevaatamatust kuriteost teatamata jätmine ei sisalda endas kehtiva kriminaalõiguse järgi mitteteatamise koosseisu.

Kehtiv kriminaalseadusandlus, nagu teada, võrrutab varjamise karistatavuselt kuriteost osavõtmisega. Et kuriteost osavõtmine on võimalik ainult tahtlike kuritegude puhul, siis järeldub sellest, et kehtiva kriminaalseadusandluse järgi ei moodusta ka ettevaatamatute kuritegude varjamine varjamise kui puutumuse objektiivset külge.

Kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus ei moodusta aga puutumuse objektiivset külge teise isiku igatahtliku kuriteo puhul.

Nii näeb kehtiv kriminaalseadusandlus ette vastutuse ainult teiste isikute teatud eriti ohtlikest kuritegudest mitteteatamise eest.

Teine olukord on varjamisega. Kehtiv kriminaalseadusandlus, võrrutades varjamise karistatavuselt kuriteost osavõtmisega, tunnustab kuriteoliseks kõigi tahtlike kuritegude varjamise. Nii moodustab varjamise koosseisu ka omavoli, solvamise, laimamise jt. vähemohlike kuritegude varjamine. Arvestades aga selliste kuritegude endi suhtelist väikest ühiskonnaohtlikkust, tuleks *de lege*

ferenda piirata tahtlike kuritegude ringi, mille puhul võib esineda varjamise koosseis.

Järgnevalt vaatleme, kas kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus eeldab ainult teise isiku lõpuleviidud kuriteo olemasolu või piisab ka ettevalmistusest ja katsest.

Mitteteatamise osas annab sellele vastuse kehtiv kriminaalseadusandlus, nähes ette mitteteatamise koosseisu nii kuriteo ettevalmistusest kui ka katsest teatamata jätmisel.

Et varjamine on kehtiva KrK järgi võrrutatud vastutuselt kuriteost osavõtmisega, siis tuleb teise isiku poolt toimepandud kuriteo ettevalmistuse ja katse varjamist käsitada vastava kuriteo ettevalmistusest või katsest osavõtmisena.

Arvestades aga seda, et vähemohtlike kuritegude ettevalmistuse, mõnikord isegi katse tunnuseid sisaldavad teod ei ole sageli ühiskonnaohtlikud, tekib küsimus, kas iga kuriteo liigi ettevalmistuse või katse varjamise ohtlikkus tingib varjamise kuriteolisuse.

Nimetatud küsimuse lahendus sõltub eelkõige sellest, kuidas käsitada kuriteo ettevalmistuse karistatavust.

Kuriteo ettevalmistuse karistatavuse küsimuses, nagu teada, on nõukogude kriminaalõiguslikus kirjanduses avaldatud peamiselt kahesuguseid seisukohti. Ühed autorid, nagu A. N. Trainin⁵⁸, I. S. Tiškevitš⁵⁹ jt. pooldavad iga kuriteo ettevalmistuse tunnustamist printsii bis karistatavaks. Teised autorid, nagu N. V. Ljass⁶⁰, M. Kovaljov⁶¹, T. Tsereteli⁶², N. D. Durmanov⁶³ asuvad aga seisukohal, et ettevalmistus tuleb tunnustada üldreeglina karistamatuks ning karistatavaks ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel, kusjuures ka siis ei ole välistatud KrK § 6 märkuse kohaldamise võimalus.

Pidades õigeaks viimati nimetatud autorite seisukohta, võib anda vastus ka küsimusele, kas on otstarbekohane lugeda karistatavaks iga kuriteo ettevalmistuse varjamist.

Kui kuriteo ettevalmistus tunnustatakse karistatavaks ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel, siis ei ole tõenäoliselt enam vaja-

⁵⁸ Vt. A. N. Трайнин, Уголовная ответственность за приготовительные к преступлению действия, «Социалистическая законность», 1953, № 12, lk. 29—30.

⁵⁹ Vt. И. С. Тишкевич, Понятие приготовления и покушения в советском уголовном праве, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Минск, 1953, lk. 8—9.

⁶⁰ Vt. Н. В. Лясс, Стадии преступной деятельности по советскому уголовному праву, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ленинград, 1952, lk. 9—10.

⁶¹ Vt. М. Ковалев, Ответственность за приготовительные к преступлению действия, «Социалистическая законность», 1954, lk. 22.

⁶² Vt. Т. Церетели, Наказуемость приготовления к преступлению по советскому уголовному праву, «Социалистическая законность», 1954, № 12, lk. 12 jj.

⁶³ Vt. Н. Д. Дурманов, Стадии совершения преступления, lk. 82 jj.

lik seaduses piirata nende kuritegude ringi, mille ettevalmistuse varjamine on karistatav. Siiski KrK § 6 märkuse kohaldamise võimalus peab jääma ka nendel juhtudel.

Lõpuks, kas kuriteoga puutuja tegu või tegevusetus eeldab ainult täideviija kuriteolist käitumist või ka kuriteost osavõtjate tegusid.

Kehtiv kriminaalseadusandlus näeb ette vastutuse mitteteatamise eest ainult vähestel, seaduses eriti ettenähtud juhtudel, teemata vahet ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost mitteteatamise vahel. Kui seadus aga otseselt tunnustab kuriteo toimepanemise tingimuste loomisest mitteteatamise kuriteoliseks (KrK § 19), siis tuleks tunnustada mitteteatamise koosseisu objektiivset külge ka kuriteost osavõtjate tegudest teatamata jätmisel, sest ka viimased kujutavad endast tingimuste loomist teise isiku poolt kuriteo toimepanemisele. Selle seisukoha kasuks räägib ka asjaolu, et isik on kohustatud teatama ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost alati täies ulatuses, s. t. on kohustatud teatama ka kõigist kuriteo osalistest.

Kuriteost osavõtjate ja nende tegude varjamine on kehtiva kriminaalseadusandluse järgi käsitatav osavõtmisest osavõtmisena, täpsemalt, kaasaaitamisena kuriteost osavõtmisele. Selliseid juhte nimetatakse teoorias osavõtu liitjuhtudeks, mida tuleb karistada lähtudes osavõtu üldistest alustest.⁶⁴ Nii näiteks tuleb kuriteole kaasaaitaja varjamist kvalifitseerida sellest kuriteost osavõtmisena (KrK § 17 järgi). Selline kvalifikatsioon on meil kehtiva kriminaalkodeksi järgi õige, kuid selle üldreeglik tunnustamine võib viia selleni, et käsitleme kuriteoga puutumusena tegusid, mida tegelikult peaaegu kunagi ei karistata nende vähese ühiskonnaohtlikkuse tõttu. Seepärast tuleks asuda seisukohale, et varjamise objektiivne külg esineb ainult seaduses spetsiaalselt ettenähtud kuritegudest osavõtjate varjamisel.

§ 6. Kuriteoga puutumuse subjektiivne külg

Nõukogude kriminaalõigus ei tunne objektiivset vastutust. Nõukogude kriminaalõigus näeb ette karistuse ainult nende isikute suhtes, kes panevad toime ühiskonnaohtliku käitumise süüliselt. Süü on isiku teatud psüühiline suhtumine tema poolt toimepandavasse ühiskonnaohtlikusse teosse või tegevusetusesse.

Süü kui isiku psüühiline suhtumine toimepandavasse ühiskonnaohtlikusse teosse või tegevusetusesse eeldab teatud asjaolude teadmist või teadmise võimalust. Kuriteoga puutumuse olemasoluks on obligatoorne teise isiku kuriteoline käitumine. See puutumusele

⁶⁴ Vt. A. H. Т р а й н и н, Учение о соучастии, lk. 123—124.

spetsiifiline tunnus tingib ka teatud iseärasused kuriteoga puutumuse subjektiivses küljes.

Kuriteoga puutujate vastutuseks on vaja, et nad oleksid teadlikud teise isiku poolt toimepandava või toimepandud kuriteo konkreetsetest asjaoludest. See nõue tuleneb kehtivast kriminaalseadusandlusest. Varjajate osas nähtub see KrK § 17, kus varjamine võrdsustatakse vastutuselt osavõtuga; mitteteatajate suhtes leiab see otseselt väljendust kõigis mitteteatamist reguleerivates normides, välja arvatud KrK üldosa § 18 lg. 2.

Konkreetsete asjaolude teadmist on nõudnud kuriteoga puutujate vastutuseks ka NSV Liidu Ülemkohus. Nii asus NSV Liidu Ülemkohtu Kriminaal-asjade Kohtukollegium oma 17. oktoobri 1951. a. määruses Simonjani asjas seisukohal, et isik võib vastutada ainult selle kuriteo varjamise eest, mis oli hõlmatud tema teadvusest.⁶⁵

Konkreetsetest asjaoludest teadaolemise nõue ei tähenda seda, et kuriteoga puutujad peaksid olema teadlikud teise isiku kuriteo kõigist üksikasjadest. Konkreetsetest asjaoludest teadaolemise all tuleb mõista eelkõige teadaolemist antud kuriteo koosseisu tunnustest. Väljaspool koosseisu olevatest asjaoludest mitteteadaolemine ei vabasta kuriteoga puutujat vastutusest antud kuriteo varjamise, *resp.* mitteteatamise eest.

Nõukogude kriminaalõigus mõistab tahtluse kui süü vormi all isiku teatud psüühilist suhtumist tema poolt toimepandavasse ühiskonnaohtlikusse käitumisse, s. t. nii tema teo või tegevusetuse objektiivsesse külge kui ka objekti. Sellest järeldub, et kuriteoga puutuja vastutusele võtmiseks on kõigepealt vajalik, et ta oleks teadlik teise isiku kuriteo konkreetsetest asjaoludest. Teise isiku kuriteo koosseisu tunnustest teadaolemine on seega kuriteoga puutumuse subjektiivse külje üks vajalik tunnus, sealjuures aga mitte ainus tunnus.

Kuriteoga puutumuse subjektiivset külge iseloomustab samuli isiku teatud psüühiline suhtumine oma teosse või tegevusetusse. Isik, kes on teadlik teise isiku kuriteost, võib seda varjata, *resp.* sellest mitte teatada kas tahtlikult või ettevaatamatult. Ettevaatamatus esineb näiteks neil juhtudel, kui sündmuspaigale kutsutud manukas, olles teadlik toimepandud kuriteost, hävitab ettevaatamatuse tõttu olulise asitõendi, mille tagajärjel kriminaalasi tuleb lõpetada süütõendite puudulikkuse tõttu, või isik, kes sai kindlasti teada rahamärkide võltsimise ettevalmistamisest, unustab sellest teatada võimuorganitele.

Ettevaatamatu puutumuse küsimuse lahendamisel nõukogude

---

⁶⁵ Vt. «Судебная практика Верховного суда СССР», 1952, № 3, lk. 26—27; samuti vt. «Судебная практика Верховного суда СССР», 1949, № 3, lk. 24; № 5, lk. 19.

kriminaalõiguses tuleb arvestada nii kehtivat kriminaalseadusandlust kui ka kuriteoga puutumuse olemust.

Kehtiv kriminaalseadusandlus paneb teatamise kohustuse kodanikele ainult seoses teiste isikute tahtlike kuritegudega. Samuti tunnistas kehtiv kriminaalseadusandlus kihutajate ja kaasaaitajate, sealhulgas ka varjajate kriminaalvastutust ainult nende poolt tahtlikult toimepandud tegude eest, lugedes kuriteole ettevaatamatu kihutamise ja kaasaaitamise mittekuriteoliseks, sõltumata nende tegude ühiskonnaohtlikkusest. Kui seaduseandja ei loe kuriteoks ettevaatamatut kihutamist ja kaasaaitamist, siis oleks eba-järjekindel tunnustada kuriteoks ka ettevaatamatut puutumust. Sellisel küsimuse lahendusel puuduks karistuspoliitiline loogika. Seepärast on õige asuda seisukohale, et puutumus on alati tahtlik kuritegu.

Kuriteoga puutuja tahtluse sisusse kuulub seega, esiteks, teise isiku poolt ettevalmistavast või toimepandud kuriteost teadaolemine; teiseks, teadlikkus sellest, et tema oma teoga varjab kurjategijat või selle poolt toimepandud kuritegu, või sellest, et tema oma tegevusetusega jätab ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost võimuorganitele teatamata. Et kuriteoga puutumuse lõpuleviidud koosseisukohale ei ole objektiivselt küljest vaja kahjuliku tagajärje esinemist, siis ei ole obligatoorne ka selle tagajärje ettenägemine.

Mis puutub kuriteoga puutuja teo või tegevusetuse eesmärgi, siis moodustab see puutumuse subjektiivse külje vajaliku tunnuse mitte kõigi puutumuse liikide puhul, vaid ainult varjamise puhul.

Kuriteoga puutumuse subjektiivse külje seisukohalt pole oluline, mis motiivil puutuja paneb toime vastava teo või tegevusetuse. Nii võib näiteks isik varjata kurjategijat või tema kuritegu (*resp.* sellest mitte teatada) suguluslikel, omakasu jt. motiividel.

Kehtiva kriminaalseadusandluse järgi ei tarvitse kuriteoga puutujad olla teadlikud kuritegu ettevalmistanud või toimepannud isiku tegude ja kavatsuste iseloomust, mis on suunatud kuriteo varjamisele. Samuti ei ole nõutav, et kuriteo toimepanija oleks teadlik tema käitumisega seoses oleva puutumuse olemasolust. Nii võib kuriteo ettevalmistamise või lõpuleviidud kuriteo toimepanija olla mitteteadlik sellest, et tema kuriteost on teadlikud teised isikud, kes ei teata sellest võimuorganitele. Niisamuti pole varjamise koosseisukohale nõutav, et kuriteo toimepanija oleks teadlik tema kuriteo varjamisest teiste isikute poolt.

Seega ei nõua kuriteoga puutumus subjektiivselt küljest kuriteoga puutuja ja kuriteo toimepanija vastastikust teadlikkust, nagu see esineb kuriteost osavõtmisel. Sellega on osaliselt seletatav ka kuriteoga puutuja väiksem süü kui kuriteost osavõtjal, kes tegutseb vastastikusel teadmisel kuriteo täideviijaga.

Mis puutub kokkuleppesse kuriteo toimepanijate ja kuriteoga puutujate vahel, siis võib see aset leida ainult pärast kuriteo

lõpuleviimist. Kui kuriteoga puutujad annavad juba siis lubaduse mitte teatada või varjata kuritegu, kui rünne veel pole lõppenud, siis tuleb nende käitumist kvalifitseerida sellest kuriteost osavõtmissena, mitte aga puutumusena.

Eespool käsitletust nähtub, et 1) kuriteoga puutujad peavad olema teadlikud teise isiku poolt ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost; 2) kuriteoga puutujad ei tarvitse olla teadlikud kuriteo toimepanijate tegude ja kavatsuste iseloomust, mis on suunatud kuriteo varjamisele; 3) kuriteoga puutumuseks ei ole obligatoorne, et kuriteo toimepanija oleks ise teadlik tema kuriteoga puutujate käitumisest.